

СЕКЦІЯ 5.

Смарт розвиток у глобальному контексті: диджиталізація, інформаційні технології та наукова інтеграція

УДК 338.124:004

Олійник Даниїла,

д.е.н. професор,

головний науковий співробітник відділу економічної стратегії
Національного інституту стратегічних досліджень,

м. Київ, Україна

ORCID 0000-0001-8144-6482

olijnukd@i.ua

Ніжний Даниїл,

студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,

м. Київ, Україна

ORCID 0000-0003-1220-9218

nizhnyi.danyil@lil.kpi.ua

ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ: НОВІ ПРАВИЛА ТА ІНСТРУМЕНТИ НА ЦИФРОВИХ РИНКАХ

Всесвітній економічний форум класифікує країни на основі Індексу глобальної конкурентоспроможності (*World Competitiveness Ranking, IMD*) [1], який враховує макро- та мікроекономічні основи

національної конкурентоспроможності [2]. Це, у свою чергу, залежить від того, наскільки продуктивно країна використовує наявні ресурси, у тому числі цифрові. Через війну Україна не увійшла до вищезазначеного аналізу економічних можливостей в 2022 році і послуговується загальними пропозиціями та рекомендаціями, розробленими фахівцями Всесвітнього економічного форуму (*World Economic Forum, WEF*) [3].

Оскільки цифровий простір стає все більш важливим для економіки та суспільства України, регулювання цифрової конкурентоспроможності стає актуальним завданням в умовах війни та повоєнного відновлення. Згідно Звіту ОЕСР для міністрів фінансів і керівників центральних банків G-20 щодо збереження конкурентних умов в епоху цифровізації основними цілями регулювання цифрової конкурентоспроможності, визначені [4]:

- забезпечення рівних умов доступу до ресурсів, інформації та можливостей в цифровому просторі;

- захист від зловживання позицією на ринку шляхом заборони антиконкурентних практик, встановлення нових правил і обмежень для забезпечення конкуренції;

- захист приватності та безпеки персональних даних, що включає встановлення стандартів для збору, зберігання та використання даних, а також відповідних санкцій за порушення цих правил;

- стимулювання інновацій та підтримка конкурентоспроможності шляхом сприяння розвитку нових технологій, створення умов для стартапів та малого бізнесу, а також захисту інтелектуальної власності;

- ефективного функціонування цифрового ринку;

- захист прав споживачів.

Засобами, які забезпечують економічну конкуренцію на глобальних цифрових ринках, визначені:

- *антимонопольні закони*, які мають регулювати ринок цифрових послуг та продуктів, щоб уникнути монопольного контролю або зловживання домінуючим становищем;

- *регулювання даних*, які визначають умови щодо збору, зберігання та використання даних, щоб уникнути зловживання даними та створити рівні умови для всіх учасників ринку;

- *відкриті стандарти*, забезпечення яких сприяє збільшенню сумісності між різними продуктами та послугами;

- *підтримка стартапів та інновацій*, що передбачає програми підтримки, створення інкубаційних центрів, сприяння доступу до ринків тощо;

- *прозорість та захист споживачів*, що дозволяє споживачам зробити обґрунтований вибір та звертатись зі скаргами на неконкурентну або шахрайську поведінку компаній;

- *міжнародне співробітництво* щодо розробки стандартів, антимонопольних правил та заходів для забезпечення рівних умов та ефективної конкуренції.

Все більш важливу роль на внутрішньому цифровому ринку України відіграють цифрові послуги загалом і онлайн-платформи зокрема, які формують значну ринкову капіталізацію або еквівалентну справедливую ринкову вартість, сприяючи транскордонній торгівлі та відкриваючи абсолютно нові бізнес-можливості в умовах конкурентної політики нової цифрової економіки як в умовах війни, так і повоєнного відновлення.

У той же час, серед різноманітних цифрових послуг, основні платформні послуги мають низку характеристик, які можуть бути використані суб'єктами господарювання в поєднанні з недобросовісною практикою, як-от : надзвичайна економія масштабу, яка часто є результатом майже нульових граничних витрат; значні мережеві ефекти; здатність з'єднувати велику кількість бізнес-користувачів із багатьма кінцевими користувачами через багатогранність послуг; взаємозалежність як бізнес-користувачів, так і кінцевих користувачів; вертикальна інтеграція та переваги, керовані даними тощо, які можуть призвести до суттєвого зниження конкурентоспроможності основних послуг платформи через існування

високих бар'єрів для входу або виходу, включаючи високі інвестиційні витрати, а також відсутність або обмежений доступ до деяких ключових ресурсів цифрової економіки, таких як великі дані.

Усі ці характеристики в поєднанні з недобросовісною практикою підприємств, що надають основні послуги платформи, можуть призвести до суттєвого підриву конкурентоспроможності основних послуг платформи, а також на комерційні відносини між підприємствами, що надають такі послуги, та їхніми бізнес-користувачами і кінцевими користувачами. У результаті знижується функціонування базових цифрових ринків, звичні межі ринків практично зникають, натомість з'являються нові бар'єри, нові вимоги до суб'єктів господарювання, що безпосередньо впливає на їхню конкурентоспроможність, що в свою чергу, вимагає ретельного розслідування складних фактів з точки зору конкурентного права та законодавчого регулювання економічної конкуренції на цифрових ринках. У відповідь уряди країн у світі встановлюють режим підтримки конкуренції для цифрових ринків. В міжнародній практиці належне функціонування внутрішнього ринку забезпечується шляхом наближення національного законодавства і встановленням нових правил економічної конкуренції для ринків у цифровому секторі в цілому, а також для бізнес-користувачів і кінцевих користувачів основних платформних послуг, розробниками яких є нині країни G7 (табл. 1).

Реалії сьогодення в Україні змушують переосмислити питання конкуренції та антимонопольні обмеження, забезпечуючи можливості доступу до цифрових ринків як на місцевому, так і на міжнародному рівнях. Конкуренція є ключем до розкриття потенціалу відновлення цифрової економіки в повоєнний період, стимулювання інновацій та підвищення продуктивності.

Таблиця 1

**Перелік законодавчих актів країн G7 щодо нових правил конкуренції
та інструментів для цифрових ринків**

№	Країна	Нормативний акт	Інструменти для забезпечення швидкого оновлення регулювання конкуренції
1.	Німеччина	Закон про обмеження конкуренції (<i>Act against Restraints of Competition, GWB</i>)	Повідомлення законодавчим органам Федерального міністерства економіки та боротьби з кліматом про досвід застосування правил через чотири роки
2.	ЄС	Закон про цифрові ринки (<i>Digital Markets Act, DMA</i>)	ЄК періодично оцінює <i>DMA</i> та ухвалює акти з метою оновлення його положень щодо того, чи досягнуті кількісні порогові значення (активні кінцеві користувачі, активні бізнес-користувачі) у контексті відповідних технологічних або комерційних розробок
3.	Японія	Закон про підвищення прозорості та справедливості цифрових платформ (<i>Act on Improving Transparency and Fairness of Digital Platformst, TFDPA</i>)	Кабінет міністрів визначає положення на основі категорії та масштабу бізнесу для визначення конкретних провайдерів цифрових платформ без внесення змін до <i>TFDPA</i>
4.	Великобританія	Законопроект про цифрові ринки, конкуренцію та споживачів	Уряд встановлює нові правила конкуренції для цифрових ринків і найбільших цифрових компаній
5.	США	Акт про американський вибір та інновації в Інтернеті S.2992 (<i>American Choice and Innovation Online Act</i>) Закон про відкриті ринки додатків (<i>Open App Markets Act</i>)	Федеральна торговельна комісія та Міністерство юстиції оновлюють рекомендації щодо відображення поточної політики та практики один раз на 4 роки

Необхідність забезпечення економічного відновлення в повоєнний період та конкурентоспроможності України на світових ринках обумовлює потребу у запровадженні загальноєвропейських узгоджених правил для забезпечення більш справедливих і відкритих цифрових ринків та пошуку механізмів цифрової трансформації для реалізації конкурентоспроможності національної економіки, де цифрові послуги загалом і онлайн-платформи зокрема відіграють дедалі важливішу роль в економіці, особливо на внутрішньому ринку. Сформований цифровою економікою новий економічний простір створює його учасникам принципово інші, ніж до війни, можливості та перспективи.

Підхід до цифрового регулювання в Україні базується на сильній міжнародній репутації як цифрової держави та технологічних проривів, що визначають переваги і недоліки цифрових можливостей за своєю суттю щодо необхідності підтримки сектору цифрових технологій світового класу, збереження безпеки України в Інтернеті та стимулювання нової ери масштабування стартапів. Дослідження засад формування інституційно-організаційного забезпечення імплементації європейської моделі конкурентних та справедливих ринків в цифровому секторі в Україні базується на врахуванні специфіки розвитку великих системних онлайн-компаній, які пропонують основні платформні послуги такі, як онлайн-посередницькі послуги, онлайн-пошукові системи, соціальні мережі, операційні системи, веб-браузери, віртуальні помічники, служби хмарних обчислень, онлайн-рекламні послуги, включаючи рекламні мережі, рекламні біржі та інші рекламні посередницькі послуги [5]. Власне основні платформні послуги є тими важливими факторами цифрової економіки, що впливають на внутрішній ринок, відкриваючи нові можливості для бізнесу та сприяючи транскордонній торгівлі. У цьому контексті великі онлайн-платформи отримують найбільшу частку загальної генерованої вартості і стають ключовими структурними елементами цифрової економіки та посередниками у більшості транзакцій між

користувачами та бізнес-користувачами в результаті створення екосистем навколо основних сервісів платформи.

Список використаних джерел:

1. World Digital Competitiveness Ranking. URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness-ranking/>
2. The 2022 IMD World Competitiveness Ranking. URL: <https://imd.cld.bz/IMD-World-Competitiveness-Booklet-2022/34/>
3. The Global Risks Report 2023 18th Edition INSIGHT REPORT. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf
4. Maintaining competitive conditions in the era of digitalisation OECD report to G-20 Finance Ministers and Central Bank Governors, July 2018. URL: <https://www.oecd.org/g20/Maintaining-competitive-conditions-in-era-of-digitalisation-OECD.pdf>
5. Verordnung (EU) 2019/1150 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 20. Juni 2019 zur Förderung von Fairness und Transparenz für gewerbliche Nutzer von Online-Vermittlungsdiensten (Text von Bedeutung für den EWR). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/ALL/?uri=CELEX%3A32019R1150>